

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KNUD BARFOD

GØGEN

AUG. OLSENS BOGHANDEL
KIBHN. HELLERUP

45

SPLIID

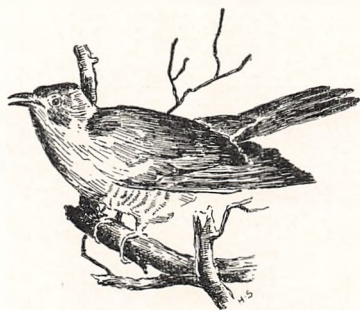
KNUD BARFOD

G Ø G E N

FAGLIG LÆSNING NR. 45

TIDSSKRIFT FOR SKOLE OG HJEM

FEMTE AARGANG — 5. HÆFTE

Redigeret af JØRGEN BANKE og S. P. FREDEBO

1932

76.
1937-38.

Fra en Skolelæsestues Emnekatalog.

Ved Kommunalærer, cand. theol. *Chr. Krog Clausen.*

GØGEN

- Andersen, Knud Hee og Hilmar Ødum: Paa Opdagelse i Naturen. S. 62.
Bondesen, Ingvor: Æventyrets Dyreverden. S. 138—139.
Brehm, A.: Dyrenes Liv. Bd. 2. S. 136—138.
Danmarks Natur. Sp. 377—378. 385—386.
Ditlevsen, Asger: Dyrene, deres Liv og Arbejde. Bd. 2. Teksthæfte S. 111—113. Billedhæfte S. 50—52.
— Fugletræk („Faglig Læsning“ Nr. 8). S. 26—27.
„Holger Danske“ Juli 1910 (R. C. Mortensen: Trækfugle). S. 22—24.
Koefoed, Axel: Danmarks Ynglefugle. S. 56—58.
Nissen, N. P.: Nordens Fugle. S. 7.
Plante- og Dyreliv, fremstillet for Folkeskolen af Asger Ditlevsen, Sofus Franck, Jørgen J. Jørgensen og Ernst Müller. Teksthæfte. S. 135—136. Billedhæfte S. 80.

Læsebøger:

Læsebogen (2. Klasse). 1919. S. 170—175.

Større Værker.

- „Frem“. B. Første Bind. 1925. S. 9. 421. 701.
— Andet Bind. 1926. S. 64.
— D. Første Bind 1928. S. 393—399.
Helms, O.: Danske Fugle i Skov, Mark og Mose. S. 81—84.
-

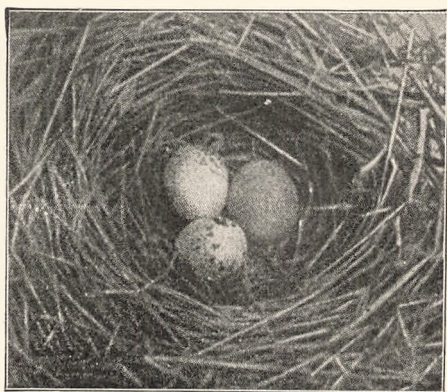
De fleste kender sikkert en Gøg, om end ikke af Udseende, saa dog af Stemme, idet dens Kukken er en over hele Landet velkendt Lyd i For-sommerens fagre Tid.

At dens Stemme ikke alene opfattes som en kær Bebuder af Sommeren, men ogsaa spiller en stor Rolle i Folketroen, er ligeledes en kendt Sag. Hvor mange unge Piger spørger ikke „Kukkeren” til Raads angaaende Varigheden af den Tid, der vil gaa, inden de bliver smedet i Hymens Lænker? Hvor udbredt er ikke Troen paa, at Gøgen om Vinteren bliver til en Høg? Og videre kunde føres talrige Eksempler paa denne Fugls „overnaturlige” Evner. Ved alle disse Hentydninger bliver Gøgen for mange et Slags mystisk Væsen, og saa er der det pudsige ved det hele, at det er ganske unødvendigt at gribe til slige profetiske Evner for at finde Gøgen interessant og tillokkende; hele dens Livshistorie er i Virkeligheden een stor Gaade, for hvilken først de senere Aartier har formaaet at løfte en Del af Sløret, der dækker den.

Dens Laden og Gøren er endnu langt fra klarlagt; mange Punkter, saavel hos de ældre Gøge som hos Ungerne, ligger endnu uden for vore Erfarings Grænser.

Af Udseende er Gøgen paa Størrelse mellem en lille

Due og en Solsort, og dens Fjerdragt er graalig med lysere Bug, paa hvilken findes en Del tværgaaende mørkere Striber; nogle Individer spiller mere i det røde, navnlig er det Tilfældet med Hunner, men det er kun Tilfældigheder, som ikke berettiger til Opstilling af en ny Art, hvilket undertiden er blevet fremført. I systematisk Henseende er Gøgen en Klatrefugl, uden dog at benytte sig af Klatrefoden paa den hos f. Eks. Spætten saa velkendte Maade.

Tornsangerrede med Gøgeæg. Normalt lægger Tornsangeren 5—6 Æg: i ovenstaaende Tilfælde maa Gøgen have fjernet 3 à 4.

Gøgen er en Trækfugl, som kommer til os i den første Trediedel af Maj (en Række Jagttagelser giver som Middeldato den 9. Maj); Hannen kommer først, og dens Kukken høres fra nu af og indtil hen i Juli paa det Distrikt, som den har valgt sig. Nogle Dage senere arriverer Hunnen, og ogsaa den op søger sit Virkefelt; men den lægger man ikke saa meget Mærke til, dels lader den sjældnere sin Stemme høre, og dels er denne Stemme vidt forskellig fra Hannens og derfor ret ukendt; skulde den beskri-

ves, vilde den nærmest være at ligne ved en klangfuld, hoverende Latter (eller maaske Fnisen).

Som ovenfor antydet har saavel Han som Hun sit bestemte Revier, paa hvilket de tilbringer hele deres Sommerophold hos os. I dette er der ikke noget mærkværdigt, det er ogsaa Tilfældet med mange andre Fugle; det besynderlige kommer først, naar det bemærkes, at Hannens og Hunnens Distrikter ikke er de samme. En Han kan saaledes herske over en Egn, som muligvis skærer flere Hundistrikter, ligesom Hunnens Revier heller ikke behøver at være inden for een bestemt Hans Omraade. Disse Ting er bevist gennem Jagttagelser; f. Eks. er en let kendelig Hans Stemme hørt paa Steder, hvor der er fundet Æg af to eller flere Hunner, ligesom Gøgeæg af een Hun er truffet i flere Hanners Distrikter.

Saa vidt med Kendsgerningerne; Spørgsmaalet rejser sig nu: Lever Gøgene parvis? eller lever de muligvis i Polygami eller Pylyandri? ja, det ved man ikke bestemt, det er en af Gøgens Hemmeligheder; alt tyder dog paa, at de to sidste Kategorier er de fremherskende.

Gøgen skal saavel som alle andre levende Væsen selvfølge af og til have Mad, og ogsaa i dette Tilfælde er den noget for sig selv; dens Hovedføde bestaar nemlig for største Delen af laadne Sommerfuglelarver. Disse Larvers Laaddenhed skyldes en Slags Haar, som er giftige, hvilket har til Følge, at de fleste Dyr gaar langt uden om dem. Gøgen spiser dem, efter det Antal at dømme man finder i den, med største Velbehag; Giften virker ikke paa den, den er upaavirkelig, immun. Har man haft Lejlighed til at iagttage en opskaaret Gøgemave, vil man

blive forbavset; hele Mavevæggen kan være fyldt med Haar, som har stukket sig ned der og som giver een Indtrykket af, at den er af Fløjl. Selvfølgelig fortærer Gøgen ogsaa „ikke haarede“ Larver, men mon ikke dens Mission her i Verden skulde være at holde de „laadne“ inden for rimelige Grænser. At den herved gør stor Gavn, bør ikke overses, naar Skønnet over dens Skade og Gavn skal udregnes.

Paa sit valgte Revier hersker Gøgen som enevældig Majestæt. Ingen Repræsentanter af samme Køn taales; uden Skaansel bliver de fordrevet. Ellers gaar Tiden for Hannens Vedkommende med at kukke, hvilket sandsynligvis er et Meddelelsesmiddel til Hunnen(rne), saa at hun aldrig skal være i Tvivl om, hvor han opholder sig. Har man Lejlighed til at betragte en saadan kukkende Han, paa en Pæl, i en Trætop, paa en Telefonmast eller andet op-højet Sted, vil man se, at den ikke alene kukker med Næbbet; hele dens Legeme er med i „Musikken“, Halen gaar op og ned, Vingerne hænger og virrer og saa fremdeles, saaledes som man forøvrigt ogsaa kan iagttage det hos f. Eks. en syngende Stær. Og sker det saa, at en Hun lader høre fra sig, ja, saa kender Begejstringen ingen Grænser, Bevægelserne bliver mere og mere iltre, det tø-tonige Kuk-kuk, bliver til et tre-tonet Kuk-kuk-kuk, det er, som den snubler over „Ordene“, og til sidst ender det med, at Hannen flyver derhen, hvor den udkaarnes Stemme har ladet sig høre.

Men hvad foretager Hunnen sig? Bygger hun Rede? Nej, Gøgen sørger ikke for eget Bo, udruger ikke selv sine Æg, har overhovedet ingen Ambition i Retning af Hjemmets Glæder. Nej, den lægger sine Æg i andre Fugles Reder og lader dem om

Besværet; saa snart den godt og vel har faaet anbragt sit Æg, har den ikke „Tanke” for andet, end hvor den skal gøre af det næste.

Gøgen lægger altid sine Æg i andre Fugles Reder; dette kan ikke betones stærkt nok, for fra

Ogsaa Sivsangeren kan faa Besøg af Gøgen, selv om det ikke er almindeligt herhjemme. Gøgeægget er det store, der ligger øverst paa Billedet.

Tid til anden, navnlig i Gøgestudiets Barndom, er der kommet Meddelelser om, at der og der har man fundet en rugende Gøg — lutter Opspind, som aldrig har vist sig at have noget paa sig! Gøgen er og bliver en Snylter, hvad Yngelen angaar. At Gøgen, hvis den rugede selv, vilde faa et meget pauvert Resultat ud deraf, skal vi senere, under Omtalen af Ungen, komme tilbage til.

For at anbringe sit Æg maa Gøgehunnen nødvendigvis vide, hvor der er en passende Rede; hvorledes finde den? To Muligheder kan tænkes; dels at den finder Reden ved at gennemsøge en større Strækning, dels at den aflurer de redebyggende Smaafugle; den første Hypotese kan vi snart blive færdig med; Gennem søgning af et større Terræn maa kræve saa megen Tid, at det ikke vilde kunne undgaa

Gøgehun paa Jorden mellem Lyng og gamle Planter for at finde den Engpiberrede, hvori den om 3-4 Dage har i Sinde at lægge sit Æg.

at blive iagttaget nu og da, og det er ikke Tilfældet; ligeledes er Gøgens Æg fundet paa Steder, hvor den ikke har kunnet se Reden (Træhuller f. Eks.), og saaledes videre; den Mulighed dur altsaa ikke. Sandheden tro har man dog fundet Gøgeæg f. Eks. i fjorgamle Reder, hvor der altsaa ingen redebyggende Fugle har været, men det har altid været let synlige Reder, et af de Punkter, hvor Tilfældigheden har spillet ind. Det er kun den Undtagelse, der bekræfter Reglen.

Angaaende Muligheden for at aflure Fugle under Redebygningen er der i de senere Aar gjort fortræffelige lagttagelser, væsentligst skyldende Englænderen Edgar Chance. Og selv om denne Teori altid har været mest tillokkende til Forstaaelsen af Æganbringelsen, saa er den nu blevet bevist og er altsaa ingen Teori mere.

Ovennævnte Englænder har ikke alene set, men ogsaa fotograferet Gøgen under dette Arbejde; han har iagttaget, hvorledes Gøgehunnen kom flyvende og satte sig i et Træ og forblev der i flere Timer, alt imedens et Par Engpibere var ved at bygge Rede kort derfra. Af og til, med større eller mindre Mellemrum, fløj Hunnen ned i Nærheden af det Sted, hvor Smaafuglene ideligt søgte hen; kun kort Tid var hun nede i Græsset for derpaa at flyve tilbage til samme Træ, samme Gren som før, for taalmodigt at vente paa en ny Lejlighed. Var det saa endelig til sidst lykkedes Gøgehunnen at finde Reden, fløj den bort for ikke at vende tilbage før 3 à 4 Dage senere. Saaledes bar Gøgen sig ad ved Engpiberen, og der er ingen Grund til at betvivle, at den ikke ogsaa skulde gøre ligesaadan, hvor det drejer sig om en anden Art Plejeforældre.

Hvorfor lægger Gøgen nu ikke sit Æg, samtidig med at den finder Reden? det vilde da være meget lettere. Hvorfor vender den først tilbage tre Dage senere for at benytte Reden? Ja, det er egentlig uhyre ligetil: For det første er en Rede nemmere at finde, mens Fuglene bygger end senere hen, for det andet er Reden ikke færdig paa Finde-Tidspunktet, og for det tredie er der god Grund til at tro, at Fundet af Reden virker stimulerende paa Gøgen, eller sagt med andre Ord, at Fundet af Reden vil ind-

virke saaledes paa Hunnen, at fra det Tidspunkt vil Dannelsen af et nyt Æg begynde.

I Mellemtiden — fra Redens Opdagelse til Ægets Lægning — har Gøgehunnen maaske fundet en anden Rede, et nyt Æg skabes, og saa fremdeles.

Der er nu gaaet en tre-fire Dage, og Gøgen kommer anstigende og skal anbringe sit Æg. Hvorledes foregaar nu det? Ja, ogsaa her er Meningerne diver-

Gøgen fjerner et af Plejeforældrenes Æg, og holder det i Næbbet, mens den lægger sit eget. Hvad senere sker med Redeægget vides ikke.

gerende. Nogle mener, at den lægger Ægget direkte i Reden, andre, at den efter at have lagt det et eller andet Sted tager det i Næbbet og saaledes transporterer det til sit Bestemmelsessted. Til Løsning af disse Spørgsmaal maa vi igen ty til Mr. Chance, og han siger — og beviser ved Optagelser — at Gøgen, naar det drejer sig om Engpibereder, lægger sig direkte paa Reden og saaledes anbringer Ægget. Nu er Engpiberen en Fugl, der bygger paa aaben Mark, Grøftkant eller lignende, og Reden er oftest aaben

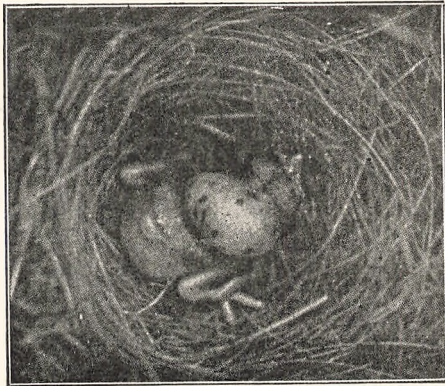
oventil, saa det sjældent behøver at volde Gøgen noget Besvær at komme til at lægge direkte i Reden. En lignende Byggemaade har mange andre Smaa-fugle, som Gøgens Æg bliver overantvortet, men man har ogsaa fundet Reder, der er anbragt saaledes, at Gøgen umuligt kan foretage ovennævnte Månøvre. Hvorledes bliver da Ægget anbragt? Ja, her er det, at Forkæmperne for Næbhypotesen har deres store Force.

Lad mig tage et Eksempel. Flere Steder, f. Eks. i Tyskland, benytter Gøgen en lille Fugl, Rødstjerten, til Plejeforældre for sine Unger. Denne Rødstjerts Rede bygges i Træhuller el. lign. Steder med saa lille Indgang, at kun den selv lige kan knibe sig ind; og paa saadanne tilsyneladende utilgængelige Steder findes Gøgeæg. Gærdesmutteren, visse Steder en almindelig Opfostrer af Gøgeunger, bygger en kugleformig Rede med et lille Indgangshul paa Siden; Gøgen kan ikke komme til at ligge paa Reden uden at sønderrive denne, alligevel findes der Gøgeæg deri. Den Slutning, at Gøgen anbringer Ægget saadanne Steder med Næbbet, er følgelig ret nær, og tør vist heller ikke fra nogen Side benægtes, men andre Forklaringer mangler ikke, og den hyppigst omtalte turde være den, at Gøgen, f. Eks. ved de to ovennævnte Eksempler, hager sig fast oven for eller oven i Reden — Gøgen er jo en Klatrefugl — og derpaa, med Kloaken i Højde med Indgangshullet, lægger sit Æg direkte i denne. Visse Fund af Gærdesmuttereder, hvis øverste Del var lidt molesteret, tyder unægtelig paa noget saadant. Bevis mangler dog endnu.

I disse to Tilfælde var en Forklaring mulig, men

Forf. har set Tilfælde, hvor alle Metoder synes lige ubrugelige, og dog var der Gøgeæg i Reden.

Undersøges en Smaafuglerede lige før og lige efter, at Gøgen har aflagt det Besøg, hvor Ægget lægges, vil man konstatere, at Plejeforældrenes Ægantal er blevet reduceret med et, af og til flere Æg, medens Gøgens er kommet i Stedet. Hvor er det (de) Æg blevet af? Ja, der er ikke nogen Tvivl; Gøgehunnen har fjernet det (dem). Hvorfor den gør

Gøgeungen har faaet et Redæg op paa Ryggen og skal nu til at bevæge sig op ad Redekanten for at kaste det ud-

det, og hvad den gør med det, vides ikke, derimod ved man, at den tager det i sit Næb og flyver med det. Og igen maa vi gribe til Mr. Chance for at høre nærmere herom. Han har set, at da Gøgen nærmede sig Reden for at lægge, stak den lynsnart Hovedet ned i denne, og lagde saa sit Æg, mens den holdt Plejeforældrenes i Næbbet. Altsaa: den fjerner Redægget før den lægger sit eget; selvfølgelig, skulde man sige, saa undgaar den da den „Katastrofe“, det vilde være, hvis den af en Fejltagelse skulde komme til at fjerne sit eget.

Grunden til, at et Redeæg fjernes, er meget naivt blevet angivet saaledes, at Plejeforældrene, naar de kom tilbage, skulde „tælle“ Æggene; og saa vilde der altsaa ikke mangle nogen. For det første ved man ikke noget om, om Fugle kan „tælle“, og for det andet er Æglægningen ikke noget Hemmelighedskræmmeri fra Gøgens Side, thi ikke alene vilde Forstyrrelsen af Omgivelserne og af Reden selv (den

Gøgeungen har haft Held med at kaste en af sine „Søskende“ ud af Reden. Ganske vist hager Ofret sig endnu fast i Redekanten, men det er kun et Tidsspørgsmaal, hvornaar det bliver nødt til at slippe — og falde ned.

er ofte helt traadt skæv), være mer end nok til at overtyde Plejeforældrene om, at der havde været Fremmedbesøg, men som Regel er Smaafuglene oven i Købet til Stede og opholder sig lige ved Reden, mens Gøgen forretter sin Dont.

Af det foregaaende turde det fremgaa, at paa det Tidspunkt Gøgeægget lægges, er Plejeforældrene midt i deres Æglægning; det er i hvert Tilfælde Reglen. Gøgen opnaar derved, at saavel dens som Plejeforældrenes Æg er fuldstændig friske og følge-

lig med Hensyn til Rugningen underkastet nøjagtig samme Vilkaar. Man træffer nu og da Fuglereder, hvor Gøgeægget er indbygget i Redematerialet; maaske er Gøgen kommet for tidlig, endnu inden Reden var færdigbygget, og har, da den skulde af med Ægget, lagt det i den halvfærdige Boplads, med det Resultat, at Smaafuglene har føjet det ind i Redematerialet, som de vilde gøre med enhver fremmed Genstand; saadanne Gøgeæg bliver selvfølgelig aldrig til noget.

Gøgen lægger aldrig mer end eet Æg i hver Rede; findes der undertiden to eller flere, hidrører de fra lige saa mange forskellige Hunner. Og at det maa være saaledes, vil tydeligt fremgaa ved Omtalen af Ungen.

Hvordan finder nu de vordende Plejeforældre sig i dette Brud paa Privatlivets Fred? Sørger de ikke for at blive af med det fremmede Legeme i deres Rede? Nej, underligt nok! Naar man nu ved, hvor ømfindtlige Smaafugle kan være med deres Hjem, og hvor lidt, der ofte skal til, for at de opgiver det hele og tager fat et andet Sted, saa forstaar man ikke, at det Postyr, Gøgen volder, nærmest synes at være dem en Fornøjelse; de antager straks Ægget som deres eget og giver sig straks til at ruge paa det. Naa! nogle Fugle er dog for ømfindtlige; den ovenomtalte Gærdesmutte og de forskellige Arter Løvsangere forlader i mange Tilfælde deres Rede, naar Gøgen har været der.

Vi har nu hørt saa meget om Gøgens Æg, at det kunde være paa Tiden at se lidt nærmere paa det. Hvad Størrelsen angaar, saa kan der først og fremmest gøres opmærksom paa, at det i Forhold til Fuglens Størrelse er ganske lille og som Regel kun

en Kende større end Redefuglenes. Som Gennemsnit af en Række maalte Æg er Resultatet blevet 22,5 mm i Længden og 16,5 mm i Bredden; til Sammenligning kan anføres, at et almindeligt Graaspurveæg maaler henholdsvis ca. 23,9 og 17,7 mm, mens et Solsortæg (Solsorten og Gøgen er omtrent lige store) maaler 31—33 mm, henholdsvis 21—22 mm. Angaaende Gøgeæggets Vægt viser det interessante sig, at det vejer betydelig mere end andre Æg af

Gøgeungen har naaet Redkanten og er nu i Færd med den Bevægelse, der skal løsgøre Ofret fra Ryggen og bevirke, at det havner nede paa Jorden.

samme Størrelse. Mens et udpustet Graaspurveæg vejer ca. 190 mg, er Vægten af et Gøgeæg omkring 232 mg (Gennemsnit). Dette beror paa, at Gøgeæggets Skal er meget tyk, hvilket kan paavises ved direkte Maaling. Maaske er Gøgeægget at opfatte som en Slags Dværgæg; enhver har jo haft Lejlighed til at iagttage, at Dværgæg af Høns som Regel ogsaa har en meget tyk Skal.

Naar vi dernæst skal omtale Gøgeæggets Farve, saa er vi desværre saa uheldigt stillede, at vi ikke

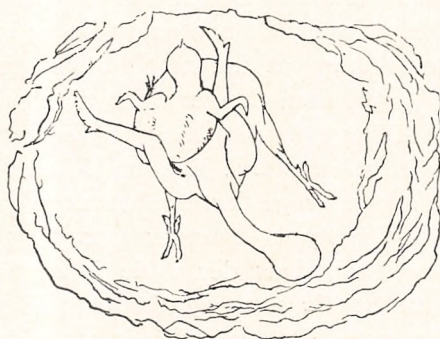
kan give en Generalnævner; det nærmeste, vi kan komme, er at sige, at Ægget som Regel, paa en lysere Bundfarve, er forsynet med større eller mindre, mørkere Pletter og desuden nogle karakteristiske sorte Prikker, men det er ogsaa kun ganske groft angivet; i Virkeligheden er der en Mangfoldighed af Variationer, saavel af rødlig, brunlig, grønlig, graalig, blaalig o. s. v. Type, ja — endog helt ensfarvede lyseblaa Æg, uden Pletter af nogen Slags, er truffet. Man kan næsten, uden at overdrive, sige, at ikke to Gøgehunner lægger fuldstændig ens Æg.

Er Gøgeæggene end saa forskellige som anført, saa er dog den samme Gøgehuns Æg altid ens, hvilket har den store Fordel, at man paa et Distrikt straks er i Stand til at identificere de enkelte Gøgehunindivider. Før vi prøver paa at forklare denne Massevariation, maa der først gøres opmærksom paa, at den samme Gøgehun altid lægger sit Æg hos en bestemt Fugleart, og kun, hvor ganske ekstraordinære Forhold gør sig gældende, afviger fra denne Regel. Og samtidig kan slaas fast, at den Hypotese, at Gøgehunnen skulde kunne forandre sit Ægs Udseende efter den Redes Æg, hvorimellem det bliver lagt, er fuldstændig Opspind; hvad enten Redeæggene er blaa eller røde, forbliver Gøgeæggene ens. En Række Gøgeæg vil derfor som Regel kun i de allerfærreste Tilfælde vise fuldstændig Overensstemmelse med Plejeforældrenes; i mange vil der slet ingen Lighed være, og i Resten kan der kun paavises en Tilnærmelse til Smaafuglenes Æg.

Men denne Tilnærmelse er der ogsaa, saaledes at forstaa, at Gøgeæg fundet f. Eks. hos Rørsangere vil have mere Rørsangerpræg end f. Eks. Æg fundet hos Havesangeren; de første vil i Almindelighed være grønlige, de sidste mere brunlige.

For at forstaa dette, maa man erindre Arvelighedsloven, der siger, at Fremtoningspræget er et Produkt af Arveanlægget og Kaarene. Først over paa Gøgen menes dermed, at Gøgen (og dens Æg) paa-virkes baade af Forældrene og de Fugle, hos hvem den er opdraget.

Tænker vi os en Gøg, der er opfostret hos f. Eks. en Tornsanger, hvad er da mere naturligt, end at

Tegning visende, hvorledes Gøgeungen omklammer en lille „Plejesøster“ med sine nøgne Vinger, før den begiver sig op ad Redekanten for at smide hende ud.

denne Gøg, hvis det er en Hun, ogsaa til sin egen Yngel vil opsøge Tornsangerreder. Dette gennemført fra Generation til Generation i en uoverskuelig Række Aar kan og vil nødvendigvis komme til at præge Gøgen; paa selve Gøgeindividet kan vi intet se, der er Arveanlæggene fra Forældrene de fremherskende, men paa Ægget vil der igennem de mange Slægtled vise sig en Tilnærmelse til Plejeforældrene — Kaarene gør sig gældende! Men hvorfor er saa ikke alle Tornsanger-Gøgeæg ens? Ja, Spørgsmaalet

er ikke nemt at besvare, der gør sig saa uhyre mange Ting gældende, f. Eks. kan man vel ikke komme bort fra, at Gøgehannen ogsaa maa have lidt Indflydelse paa sin Unges Anlæg, og hvem garanterer for, at han er opdraget hos en Tornsanger i sin Tid?

Hvordan opstaar saa nye Typer af Gøgeæg? Jo, kommer en Dag en Gøgehun til en Rede for at anbringe sit Æg, saa kan det jo ske, at denne Rede ikke mere eksisterer, Rovdyr findes jo allevegne, og da den i Følge Naturens Orden skal af med sit Æg, maa den i Huj og Hast finde en ny Rede; ingenlunde altid er det sikkert, at det netop bliver en Rede af samme Art, som den, den er vant til at bruge. Tager vi vor Tornsanger-Gøg som Eksempel, kan det ske, at den maa benytte f. Eks. en Torniriskrede, og er Ægget først anbragt der, er Rouletten gaaende og en Tornirisk-Gøgetype er under Opsejling.

Det er en Fejl, naar der i de fleste Skolebøger staar nævnt, at Gøgen lægger sine Æg med en Uges Mellemlum. Det er fejl, for saa vidt Paastanden mangler Bevis. Maaske er der de Gøge, som er saa længe mellem to Ægs Lægning, men i alle de Tilfælde, hvor man har haft Lejlighed til at gøre indgaaende Studier, har det vist sig, at Gøgen lægger Æg hver anden Dag. Kendsgerninger desangaaende er indløbet fra mange Forskere, men bedst er de, der stammer fra Englænderen Mr. Chance. Han, der havde et nøje afgrænset Distrikt til sin Raadighed og Tid til at dyrke sine Interesser, har ikke alene fundet Gøgeæg af samme Hun med to Dages Forskel i Rugningstid, men har ogsaa set den letkendelige Gøgehun lægge hvert eneste Æg i en Sæson, og er altsaa ikke alene i Stand til at kunne angive de to Dages Mellemlum, men ogsaa Klokke-

slettet, paa hvilket de er lagt. Hans Gøg lagde 21 Æg i Løbet af 44 Dage.

Hermed kommer vi ind paa det næste Spørgsmaal: Hvor mange Æg lægger Gøgehunnen paa een Sommer? Ja, herom er Meningerne ogsaa noget divergerende; thi medens nogle holder paa, at Antallet næppe overstiger en halv Snes Stykker, saa er

Selv mens Plejemoderen ligger paa Reden generer Gøgeungen sig ikke for at kaste de retmæssige Æg eller Unger ud. Og mærkelig nok tager Redefuglen ingen som helst Notits end sige Anstød deraf.

der andre, der paastaar, at Antal omkring 20 er normalt. Som ovenfor anført er hver Gøgehuns Æg let kendelige fra andre Hunnere, hvilket som vi har set har bevist, at een Gøgehun, nemlig Mr. Chance's, lagde 21 Æg i een Sæson. Andre Forskere har fundet noget lignende, hvilket kunde tyde paa, at den sidste Hypotese var den rigtige. Lad os dog foreløbig slaa fast, at saadan er Resultatet i de undersøgte Tilfælde; det er jo ikke udelukket, at andre Forhold kan gøre sig gældende. Saaledes spiller An-

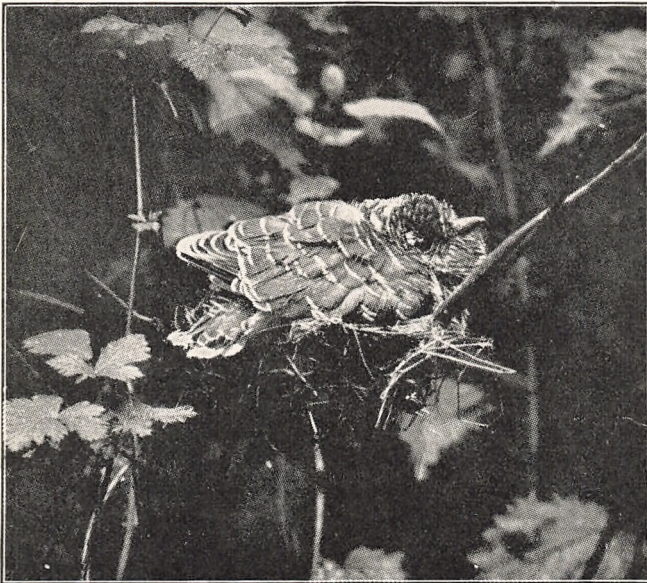
tallet af presente Plejeforældre sandsynligvis en Rolle; det er jo ikke ligegyldigt, om der paa et Distrikt findes 10 eller 40 Par ynglende Redefugle. Det, det jo gælder om, er, at Gøgen altid har „friske” Reder, hvori den kan anbringe sit Æg. I Mr. Chance's vel afgrænsede Revier fandtes der kun ca. 9 Par Engpi-bere, men ved stadig at borttage Gøgeæggen og

Iblandt nogle gamle Rør har den hvide Vipstjert bygget sin Rede. Gøgen har fundet Boet, og Resultatet er ikke udeblevet. Her ses den halvvoxsne Gøgeunge med aabent Svælg byde sin Plejemoder velkommen.

Redeæggene animerede han Redefuglene til at bygge paa ny — og saaledes skaffe nye og egnede Reder; ja, med saadan Grundighed og Regelmæssighed blev Distriktet afsøgt, at Mr. Chance nøjagtigt vidste, hvor der var en Rede, som kunde benyttes. Han var følgelig i Stand til at kunne regne ud, hvor Gøgen vilde komme næste Gang, og efter at have set denne finde Reden, kunde han foretage de nødvendige Skridt til Fotograferingen af denne saa interessante Akt.

Altsaa hos ham var der altid Reder nok til fri Afbenyttelse, men hvordan vilde Sagen have stillet sig, hvis Gøgeæggene ikke var blevet fjernet? Da vilde Engpiberne have ruget Gøgeungen ud, og naar alle 9 Par havde begyndt Rugningen, vilde Gøgen ikke have kunnet finde nogen egnet Rede og maatte

I en spinkel Havesangerrede er Gøgeungen blevet udklækket. Efterhaanden som Fuglen vokser til bliver Pladsen alt for lille, og til sidst ligger Gøgeungen helt ovenpaa den fulstændig uformelige Boplads.

følgelig holde inde med Lægningen, hvis ikke den drog andetsteds hen. Følgen vilde derfor blive, at dens Ægantal i Sommerens Løb ikke vilde have naaet saa stort et Antal.

Sandsynligheden taler da for, at Plejeforældrenes Antal er af største Vigtighed for Ægproduktionen — hvoraf igen følger, at de forskellige Forskere godt alle kan have Ret.

Men under alle Omstændigheder kræver Gøgen et Revier, der er nogenlunde godt repræsenteret med Antal af dens Ungers Opdragere; svinder dette Antal ind af en eller anden Grund, f. Eks. anden Kultur-drift, saasom Afvanding eller lign., ja, da forsvinder ogsaa Gøgen, og en anden drager maaske ind, ret-

Stor Gøgeunge i Rørsangerrede. Stedbarnet udfylder hele Reden; snart vil denne gaa i Stykker eller synke ned, og Følgen bliver, at Gøgeungen maa opøge sig et nyt Opholdsred.

tende sig efter den nye Fauna. Saadan er det gaaet mange Steder i Danmark. Hvor der f. Eks. tidligere i Jylland fandtes Mængder af Gøge paa visse Engstrækninger, svarende til Mangfoldigheden af Engpibere og gul Vipstjert, er der nu næsten ingen: Engene er blevet til Agerland. Og paa Sjælland var Tornsangeren forud en yderst almindelig „Gøge-

vært"; med Rydningen af de levende Hegn etc. er deres Antal svundet ind; samtidig er Rørsangeren tiltaget, og „Rørsangergøge" er nu de hyppigst truffne.

Vi forlod Gøgeægget, lige efter at det var lagt; lad os nu følge det videre. Da det som Regel er en lille Smule større end Redeæggene, kunde man vente, at det ogsaa var længere om at blive ruget ud (større Æg har gerne længere Inkubationstid end mindre, Eks.: Gaas, And, Høne), men det er ingenlunde Tilfældet; thi mens Smaafugleæggene kræver omkring 13—14 Dages Rugning, er Gøgeægget gerne „færdigt" ca. et Døgn før. Gøgeungen kommer ud, medens de andre Unger endnu er „Æg". Er der nogen Mening dermed? Selvfølgelig, Naturen er altid logisk. Hvilken er da Betydningen? Ja, hvis man har set en Gøgeunge i dens første Døgn og bemærket dens Handlinger, vil det vise sig, at dette nyfødte, tilsyneladende hjælpeløse Væsen, er „besjælet" af en morderisk „Aand". Det, den nemlig foretager sig, er at hælde sine „Plejesøskende" ud af Reden; med en beundringsværdig Energi og en ukuelig Taalmodighed ser man den uafbrudt skubbe sig frem og tilbage i Reden, tilsyneladende uden Hensigt; men sker det ved disse ustandselige Bevægelser, at den faar et Æg eller, hvis nogle Unger skulde være kommet frem, en Unge op paa Ryggen, vil man pludselig se den forandre Taktik.

Støttende Objektet med sine smaa, afstumpede Vinger begynder den baglæns at bevæge sig op ad Redens Side, for, naar den har naaet Kanten, da med et Sæt at kaste Ungen ud over denne. Maaske lykkes Forsøget ikke første Gang, men Taalmodigheden er stor, og Gøgeungen helmer ikke, før hele Redens Indhold er kastet uden for.

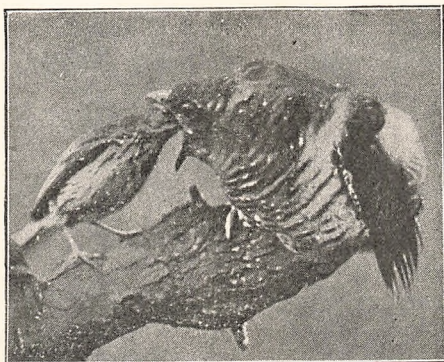
Hvorledes nu forklare dette Fænomen? For at tro, at det skyldes en Viljesakt fra den lige udklækkede Unges Side, lyder alt for absurd. Jo, Grunden er sikkert af rent fysiologisk Karakter. Som det menes paavist, er Gøgeungen navnlig paa sine Sider meget irritabel, saa selv den mindste Berøring føles som en Ubehagelighed; derfor bevæger den sig stadig omkring. Og naar der er kommet noget op paa Ryggen af den, udløses der sandsynligvis en Refleks, som har den komplicerede Opgave med Omklamringen, Baglængsningen og Udsmidningen til Følge. At denne Forklaring holder Stik, viser tydeligt den Omstændighed, at ogsaa andre Ting end lige netop Fugleæg — eller Unger — behandles paa akkurat samme Maade, en lille Sten, en Jordknold el. lign. kastes ogsaa uvægerligt ud af Reden.

Grunden til, at Gøgeungen udklækkes tidligere end (eller i daarligste Tilfælde paa samme Tid som) Redefuglenes egne Unger maa være at søge i den Omstændighed, at Gøgeungen her er underkastet de gunstigste Betingelser med Hensyn til Udsmidningen. Skulde den først til Arbejdet, naar der var et Par Dage gamle Unger i Reden, kunde den muligvis komme til kort.

Lad os se lidt nærmere paa det Tilfælde, som af og til hænder, at der udruges to Gøgeunger i een Rede. Hvorledes vil dette spænde af? Ogsaa her er der gjort Iagttagelser, der viser, at de to Unger udkæmper et drabeligt Slag. Gensidig søger de at faa den anden op paa Ryggen, og den, der først kommer derop, er som Regel den tabende, forudsat at Udsmidningsprocessen lykkes. Gør den ikke det, kan Forholdet nemt vendes om næste Gang.

Efter disse uomstødelige Kendsgerninger turde det

tydeligt fremgaa, at Gøgen ikke er skikket til at ruge selv; tænk engang, hvis den rugede tyve Unger ud, hvilket Braavallaslag der vilde blive ud-kæmpet; for der er absolut ingen Grund til at tro, at Gøgeungen skulde være anderledes, hvad enten den ene eller den anden Fugl har udruget den. At Følgen heraf vilde blive, at kun een Unge af de tyve vilde komme til Udvikling, er jo indlysende, og set ud i

Stor Gøgeunge, der bliver fodret af sin Plejemoder. Det uhyre Gab lader næsten den lille Fugls Hoved forsvinde.

Fremtiden betyder det, at Gøgearten vilde reduceres i Individantal Aar for Aar.

Og hvad synes nu Redefuglene om disse Transaktioner fra Gøgeungens Side? Finder de sig i denne Behandling af deres egen Yngel? søger de ikke at forhindre Udkastningen? eller eventuelt hale Ungerne op i Reden igen? Til alle disse Spørgsmaal maa der desværre svares: Nej! Med uendelig Ligegyldighed ser de paa, at deres Unger eller Æg lider Fryse- og Sultedøden uden for Reden; det er ogsaa iagttaget, at Gøgeungen har foretaget sin Udsmidningsakt, selv mens Fuglen laa paa Reden, ja, denne har end-

ogsaa lettet sig lidt, for at Ungen bedre kunde mænøvrere; det lyder utroligt — men det er sandt. I den Grad maa „Trolungen“, „Skiftningen“ have forblændet Plejeforældrene, at de glemmer selv de allersimpleste Forældrepligter. Under Opvæksten passes og plejes den umættelige Gøgeunge med samme Omhu, som om det havde været Smaafuglenes egen Unge, og selv længe efter at den er flyvefærdig, skaffer de den Mad; ofte kan de ikke naa at putte Føden i Munden paa den paa normal Vis, men maa spadsere hen ad Ryggen paa den nu mange Gange større Gøgeunge for ad den Vej at forsyne den.

Med den Størrelse, Gøgeungen efterhaanden opnaar, er det jo klart, at Smaafuglenes Rede efterhaanden bliver den for lille; Gøgeungen kan ikke længere være deri, og hvis Reden tilmed gaar i Stykker, maa den flytte et andet Sted hen — paa en Græstue el. lign. Herved mister den den Beskyttelse, Reden kunde yde den (Reder er jo som Regel altid godt gemte), og den bliver saaledes et lettere Bytte for Rovdyr; rimeligvis gaar mange Gøgeunger til Grunde paa dette næsten udvoksede Stadium; det er i hvert Fald en Kendgerning, at de Gøgeunger, man om Eftersommeren ser flyve omkring, kun kan være en ringe Procentdel af de i Forsommeren projekterede; der maa gaa mange til Grunde, og alene ad denne Vej forstaas det, at Gøgen nødvendigvis maa lægge mange Æg for at vedligeholde Arten.

Et lille Blik paa de Gøgeunger, der udruges i Træhuller, kunde være af Interesse, før vi gaar videre. Som før omtalt kunde Gøgehunnen ikke komme ned til Reden, fordi Indgangshullet var for lille; af samme Grund kan Gøgeungen ikke komme ud, naar den er flyvefærdig. Man har Iagttagelser visende, at Plejeforældrene i saadanne Tilfælde er blevet

i Landet længe efter deres normale Træktid for at fodre Ungen. Til sidst har de dog maattet drage af Sted, efterladende Gøgeungen til Døden. Talrige Gøgeskeletter fundet i Tyskland, f. Eks. under Fældning af Træer, er tavse Vidnesbyrd herom.

Naar Gøgeungen bliver voksen, kan det knibe for Plejemoderen at putte Føden ind i dens Mund forfra. Men saa indretter den sig saa praktisk, at den balancerer hen ad det store Plejebarns Ryg og anbringer Maden i det tilbagebøjede Svælg.

Vi er efterhaanden kommet til det Tidspunkt, hvor Gøgeungen er fuldt udviklet; tilbage for den er nu Afrejsen til Afrika, hvor den tilbringer Vinteren. Forældrene er draget bort, alene maa den foretage den lange Rejse. Uden Hjælp af nogen Slags formaar den selv at finde Vej til Sydens Lande; det er ikke det mindst ufattelige i dens Liv, men denne Egenskab er ganske vist ikke særpræget netop for Gøgen.

Der er gennem Tiderne givet mange Forklaringer paa, hvorfor Gøgen ikke ruger selv. Alle mangler de Overbevisningens Kraft, og ingen af dem er sikkert rigtige. Vi konstaterer bare Kendsgerningen, og det er kun vildledende at nævne nogen af Hypoteserne.

Her i Danmark er Gøgen en almindelig Fugl, vel at mærke paa passende Lokalteter. Æg er fundet i godt en Snes forskellige Fugles Reder, men af disse kan kun enkelte siges at være normale Plejeforældre, Resten er Tilfældigheder. Af disse Plejeforældre er Engpiberen og den gule Vipstjert de hyppigst anvendte i Jylland, medens Tornsangeren og Rørsangeren hører til de foretrukne paa Sjælland; for de øvrige Landsdeles Vedkommende er der for sparsomme Oplysninger til, at man kan sige noget bestemt.

At Gøgen ved sin mærkelige „Snylterugning“ er Aarsag til en Mængde Smaafugles Undergang, er en uomtvistelig Kendsgerning, der maa henhøre under Kategorien: skadelig, men derfor at fordømme den er ikke rigtigt; som Insektbekæmper gør den uhyre Nytte, og det vil sikkert tyngte Vægtskaalen ned til dens Fordel.

Under alle Omstændigheder er Gøgen en af vore, ja, hele Verdens mærkeligste Fugle. At vi har faaet et lille Indblik i dens private Liv, gør kun dens Tiltrækning større. Efterhaanden vil vel nok Sløret løftes mer og mer for dens Levevis, og man kan maaske se hen til en Dag, hvor der ikke mere tales om Gøgens „Hemmeligheder“. Da vil den synke ned til en ganske „almindelig“ Fugl, hvem ingen mere gider beskæftige sig med, og Videnskabens Øjne vil vendes mod andre, endnu uopklarede, Objekter.

I ALLE BOGLADER FAAS:

C. A. Rasmussen:

Viben.

Asger Ditlevsen:

Fugletræk.

Hakon Jørgensen:

Fra Svampenes Verden.

Emil Nielsen:

Korsedderkoppen.

Lauritz Nielsen:

Honningbien som Husdyr.

Hakon Jørgensen:

Naturfredning.

E. B. Hoffmeyer og E. Nielsen:

Galhvepse.

Hæfterne er paa 32--40 Sider, smukt illustrerede og koster kun 75 Øre.